

12.10.2010

Dnro 2857/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

VIRHEITÄ ULOSOTTOMENETTELYSSÄ

1

KANTELU

Kantelija arvostelee entisen Rikosseuraamusviraston nykyisen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja Helsingin ulosottoviraston menettelyä vahingonkorvaussaatavan maksamista ja perimistä koskevassa asiassa.

Suomen valtio/Rikosseuraamusvirasto oli korvauksen osalta lainvoimaisella Turun kärjäoikeuden 22.4.2008 julistamalla tuomiolla velvoitettu suorittamaan kantelijalle 150 euroa rikosperusteista vahingonkorvausta korkoineen. Kantelijan asiamies pyysi 25.5.2008 sähköpostiviestillä Rikosseuraamusvirastoa maksamaan korvauksen päämiehen tilille uhalla, että saata-va laitetaan ulosottoperintään. Asiamies pyysi, että hänelle ilmoitettaisiin suorituksesta.

Kantelija tai hänen asiamiehensä ei saanut Rikosseuraamusvirastolta mitään vastausta. Kantelun mukaan Helsingin ulosottovirastossa asian käsittelyssä viivyteltiin ja sittemmin myös vaadittiin aiheettomasti tilitysvakuutta ja jo tilitettyjen varojen palauttamista.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Turun kärjäoikeus oli 22.4.2008 julistamallaan tuomiolla katsonut silloisen Vankeinhoitolaitoksen virkamiehen syyllistyneen syrjintään, mutta jättänyt hänet kuitenkin rangaistukseen tuomitsematta. Kärjäoikeus oli määrännyt valtion varoista suoritettavaksi asianomistajalle vahingonkorvausta 150 euroa vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n mukaisesta loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä korkolain mukaisine korkoineen 21.12.2005 lukien. Valtio ei valittanut päätöksestä. Syytetty oli kuitenkin valittanut päätöksestä ja Turun hovioikeus antoi sittemmin 30.12.2008 syytteen hylkäävän tuomion.

Kantelijan asiamies pyysi 25.5.2008 sähköpostiviestillä Rikosseuraamusvirastoa maksamaan korvauksen päämiehen tilille. Rikosseuraamusvirastosta ei vastattu tähän sähköpostiviestiin.

Kantelija pyysi 13.6.2008 Helsingin ulosottovirastoa panemaan kärjäoikeuden päätöksen valtion korvausvastuun osalta täytäntöön. Kun hän ei saanut vastausta ulosottovirastosta, kantelijan asiamies oli 6.8.2008 lähettänyt Helsingin ulosottovirastoon tiedustelun asian käsittelyvaiheesta. Kihlakunnanulosottomies oli sähköpostilla vastannut tiedusteluun 12.8.2008 ja ilmoit-

tanut, että asia oli tullut vireille 16.6.2008 ja siitä oli lähetetty 5.7.2008 velalliselle maksukehoitus ja eräpäivä maksun suorittamiselle oli ollut 21.7.2008. Kihlakunnanulosottomies ilmoitti tämän jälkeen olleensa vuosilomalla ja palanneensa töihin 11.8.2008. Hän ilmoitti vielä, että asian selvitystyöt olivat meneillään. Lisäksi selvityksessä todetaan, että varat tilitetään vasta tuomion saatua lainvoiman, ellei hakija aseta tilitysvakuutta.

Kantelijan asiamies lähetti uudelleen täytäntöönpanoa kiirehtivän sähköpostiviestin ulosottovirastoon 22.9.2008. Kantelija toisti sen jo viestissään 12.8.2008 ilmoittamansa seikan, että tuomio oli lainvoimainen Suomen valtion osalta, koska se tyytyi tuomioon ja että rahat olivat siten heti tilitettävissä. Kantelija vaati asiassa perusteltua päätöstä valitusosoituksineen.

Kihlakunnanulosottomies ilmoitti 23.9.2008 sähköpostiviestillään kantelijalle, että suoritus kyseiseen asiaan saataisiin 25.9.2008. Helsingin ulosottovirasto tilitti 6.10.2008 velkojalle 148,12 euroa, jossa oli huomioitu vähennyksenä 1,88 euroa tilitysmaksuna valtiolle. Saatavalle ei ollut peritty korkolain 4 §:n 1 momentin mukaista korkoa 21.12.2005 lukien niin kuin tuomiossa oli lausuttu. Ulosottovirasto tilitti varat maksuosoituksella, vaikka varat oli pyydetty tilitysmaksuun kantelijan ilmoittamalle tilille.

Asiamies lähetti 10.10.2008 ulosottovirastoon sähköpostin, jossa hän pyysi oikaisemaan asian, koska korkoja ei ollut peritty ja tilitysmaksu oli peritty lainvastaisesti. Ulosottovirastosta oli kantelijan mukaan puhelimitse ilmoitettu 17.10.2008, että nämä puutteet tullaan korjaamaan. Velkojalle tilitettiin 29.10.2008 vielä 44,90 euroa.

Ulosottovirasto esitti 13.1.2009 vaatimuksen, että kantelijan pitäisi palauttaa saamansa varat. Kirjallisen pyynnön oli allekirjoittanut kihlakunnanvouti. Palautettava määrä oli 194,90 euroa. Palautuksen syyksi kihlakunnanvouti ilmoitti, että Turun hovioikeuden tuomiossa 30.12.2008 oli muutettu aikaisempaa tuomiota siten, että hovioikeus oli hylännyt kyseessä olevan syytteen syrjinnästä ja näin ollen varat pyydettiin palauttamaan ulosottovirastoon odottamaan asian lainvoimaisuutta. Varat tuli palauttaa 26.1.2009 mennessä.

Kantelijan asiamies oli välittömästi ilmoittanut ulosottovirastoon, että hovioikeus ei ollut tutkinut korvausvelvollisuutta, koska Suomen valtio oli tyytynyt Turun käräjäoikeuden tuomioon. Kihlakunnanvouti oli edelleen kantelun mukaan puhelimitse vaatinut 30.1.2009 varojen palauttamista. Kantelijan asiamies vaati perusteluita palautusvaatimukselle ja ilmoitti, että asia ei ole enää edes vireillä ulosottovirastossa, joten tälläkin perusteella vaatimus oli aiheeton. Kihlakunnanvouti ilmoitti sähköpostiviestillä 30.1.2009, että asia ei enää ollut vireillä Helsingin ulosottovirastossa.

3.2

Rikosseuraamusviraston menettely

Rikosseuraamusviraston selvityksen mukaan lakimies oli edustanut valtiota/Rikosseuraamusvirastoa kysymyksessä olevassa rikosasiassa oikeudessa ja vastaanottanut kantelijan asiamiehen Rikosseuraamusvirastoon toimittaman korvausvaatimuksen 25.5.2008. Lakimies ei selvityksensä mukaan ollut pitänyt valtion korvausvastuun syntymistä täysin selvänä ja riidattomana siksi, että korvausvaatimus perustui pelkästään siihen, että vankilanjohtaja olisi syyllistynyt asiassa rikokseen. Syytetty oli ilmoittanut tyytymättömyyttä koko tuomioon ja asian käsittely hänen syyllisyytensä osalta oli siten vielä kesken.

Lakimies oli selvityksensä mukaisesti katsonut olevan perustellumpaa, että ulosottoviranomaiset päättäisivät Rikosseuraamusviraston mahdollisesta maksuvelvollisuudesta. Hänen mu-

kaansa hyvän hallinnon periaatteiden mukaista olisi joka tapauksessa ollut, että hän olisi ilmoittanut perusteensa korvauksen maksamisen lykkäämisestä kantelijan asiamiehelle.

Rikosseuraamusvirasto on omassa selvityksessään todennut, että kysymyksessä olevassa tapauksessa tilanne oli ollut poikkeuksellinen, koska valtion korvausvastuu oli perustunut valtion asemaan syytetyn työnantajana ja syytetyn osalta asian käsittely jatkui hovioikeudessa. Rikosseuraamusvirasto oli pitänyt tuolloin korvausvastuuta epäselvänä.

Arvioin menettelyä seuraavasti.

Koska Suomen valtio edustajanaan Rikosseuraamusvirasto ei ollut valittanut yksin sen maksettavaksi tuomitun vahingonkorvauksen osalta tuomiosta hovioikeuteen, tuomio oli saavuttanut tältä osin osittaisen lainvoiman tyytymättömyyden ilmoittamista koskevan määräajan päätyttyä seitsemäntenä päivänä tuomion julistamisesta tai antamisesta eli 29.4.2008 eikä hovioikeus ole enää voinut lausua valtion vahingonkorvausvelvollisuudesta. Näin ollen Rikosseuraamusviraston olisi tuomion mukaisesti tullut ilman viivytystä suorittaa korvaus kantelijalle asianomistajana.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Hyvän hallinnon periaatteisiin myös kuuluu, että esitettyihin kirjallisiin tiedusteluihin vastataan viivytyksettä kirjallisesti.

Asian käsittelyssä ei ole noudatettu hallintolain mukaista viivytyksettömän käsittelyn vaatimusta, kun korvausta ei ole suoritettu ennen ulosottooperinnän käynnistymistä. Suoritus tapahtui vasta 25.9.2008. Maksu suoritettiin siis vasta noin viiden kuukauden kuluttua tuomion lainvoimaiseksi tulosta. Viivästykseen ei ollut perusteltua syytä. Rikosseuraamusvirasto ei ollut antanut kantelijalle tai kantelijan asiamiehelle mitään vastausta menettelynsä perusteista myöhemminkään asian siirryttyä jo ulosottooperintään. Hyvän hallinnon periaatteiden mukaista olisi ollut vastata kantelijan asiamiehen suoritusvaatimukseen kirjallisesti ja ilmoittaa perusteet olla maksamatta korvausta ennen hovioikeuden tuomiota.

Asian käsittely on ollut lakimiehen tehtävänä. Näin ollen kiinnitän hänen huomiotaan vastaisen varalle hänen menettelynsä lainvastaisuuteen. Saatan tämän käsitykseni myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon.

3.3

Helsingin ulosottoviraston menettely

Kihlakunnanulosottomiehen selvityksen mukaan Helsingin ulosottovirastossa saapuvat asiat kirjataan Uljas-tietojärjestelmään. Tietojärjestelmä lähettää automaattisesti velalliselle vireilletuloilmoituksen ja maksukehotuksen. Perintätoimet aloitetaan eräpäivän jälkeen. Kihlakunnanulosottomiehellä on käytettävissään ainoastaan Uljas-tietojärjestelmään kirjatut tiedot. Tietojärjestelmässä oli tämän asian osalta merkintä ei-lainvoimaisuudesta ja varojen tilityskiellostä.

Kihlakunnanvouti on selvityksessään muun muassa todennut, että hänen tilitettyjen varojen palauttamista koskenut vaatimuksensa tammikuussa 2009 oli perustunut syytetyn kirjeeseen kihlakunnanulosottomiehelle, jossa syytettynä ollut virkamies oli ilmoittanut maksaneensa tuomitun korvauksen asian nopeuttamiseksi itse, mutta koska hänellä ei ollut korvausvelvolli-

suutta, hän oli pyytänyt palauttamaan suorituksen tililleen. Tuolloin hovioikeus oli jo antanut syytteen hylkäävän tuomionsa. Kihlakunnanvouti vetoaa siihen, että hän oli kiinnittänyt huomiota syytetyn hovioikeudessa esittämään korvauksen kumoamista koskevaan vaatimukseen ja siihen, että tämä oli tosiasiallisesti ilmoittanut suorittaneensa korvauksen itse. Jälkikäteen tarkasteltuna korvausvelvollisuus oli tuomion perusteella selvä ja hän teki virhearvion vaatiesaan varojen palautusta.

Johtavan kihlakunnanvoudin lausunnon mukaan ei ollut asianmukaista, että valtiota vastaan oli vireillä ulosottoasioita. Jos ulosottoa valtiota vastaan haetaan, valtion maksuvelvollisuus on lähes aina jollakin tavalla epäselvä. Tässä tapauksessa asia on ollut oikeudellisesti selvä. Tätä ei ulosottovirastossa ole heti havaittu, vaan asiaa on ryhdytty tarpeettomasti selvittämään. Selvittelystä on aiheutunut turhaa vaivaa korvaukseen oikeutetulle, valitettavia väärinkäsityksiä ja viivästymistä. Lopputulos oli kuitenkin ulosotto-oikeudellisesti oikea.

Ulosottolain 1 luvun 19 §:n mukaan asianmukaisuuden vaatimus merkitsee sitä, että ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla.

Ulosottomaksuista annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan muun muassa tilitysmaksua ei periä asianomistajalta, jolle rikosasiassa on tuomittu maksettavaksi korvausta.

Tilityksestä säädetään valtioneuvoston asetuksessa ulosottomenettelystä, että saatavalle kohdennetut varat tilitetään hakijalle viikoittain, jollei tilitämiselle ole estettä. Tilitetyistä varoista annetaan hakijalle saatavakohtainen erittely. Varat siirretään ulosottomiehen virkavarojen tililtä tilisiirtona hakijan ilmoittamalle tilille. Jollei hakija ole ilmoittanut tiliä, varat tilitetään hakijan ilmoittamaan tilitysosoitteeseen, jos tilityksestä saadaan tosite ulosottomiehen maksuliikenteen kirjanpitoon (17 §).

Asiassa saadun selvityksen mukaan saatavan perinnässä Helsingin ulosottovirastossa oli tapahtunut useita virheitä, jotka vaikuttivat asian pitkittymiseen ja siihen, että kantelija joutui kirjallisesti ja suullisesti selvittämään asiaa useampaan kertaan. Ensinnäkin kihlakunnanulosottomiehen selvityksen mukaan saatava oli kirjattu lainvoimaa vailla olevaksi, jolloin kihlakunnanulosottomies oli tämän Uljas-tietojärjestelmän merkinnän mukaisesti toimien ilmoittanut velkojalle, että tilitys ei voi tapahtua muuten kuin vakuutta vastaan.

Varat oli sittemmin kuitenkin tilitetty ilman vakuutta. Tilityksessä oli tapahtunut virhe siten, että varoja ei ollut tilitetty säännöksessä edellytetyllä tavalla velkojan ilmoittamalle tilille, määrässä ei ollut huomionnut tuomiolauselman mukaista korkoa ja asiasta oli peritty myös tilitysmaksu. Tämä virheellinen tilitys oli määrän osalta sittemmin korjattu. Virheet johtuivat asian kirjauksessa Uljas-tietojärjestelmään tapahtuneista virheistä.

Hovioikeuden tuomion jälkeen kihlakunnanvouti oli vielä lähettänyt velkojalle aiheettoman palautuspyynnön ja toistanut pyyntönsä vielä suullisesti. Selvityksen mukaan tämä oli ilmeisesti johtunut väärinkäsityksestä sen osalta, kuka oli tuomiossa korvausvelvollinen ja tällä menettelyllä, vaikka asia ei ollut enää vireillä ulosotossa, oli pyritty korjaamaan erheelliseksi koettu aikaisempi tilitysmenettely.

Nämä virheet ulosottomenettelyssä ovat osaltaan viivästyttäneet tilitystä ja vaatineet kantelijalta useita kirjallisia ja puhelinyhteydenottoja ulosottovirastoon ennen asian lopullista selvittämistä. Saatan käsitykseni kihlakunnanvoudin menettelyn lainvastaisuudesta suorituksen takaisinmaksamista koskevan vaatimuksen esittämisessä hänen tietoonsa. Saatan Helsingin ulosottoviraston tietoon käsitykseni ulosottooperusteen lainvoimaisuutta, saatavan määrää ja luonnetta sekä velkojan tilitystietoja koskevien tietojen kirjaamisen virheellisyydestä ja kiinnitän vastaisen varalle huomiota huolellisuuteen kirjaamisessa.

Tästä ulosottokaaren 1 luvun 19 §:n asianmukaisuusvaatimuksen vastaisesta menettelystä on aiheutunut kantelijalle kuluja, jotka mielestäni tulisi hyvittää kantelijalle hänen vaatimuksensa perusteella. Ulosottokaaren 3 luvun 111 §:n nojalla valtion varoista voidaan harkinnan mukaan ilman oikeudenkäyntiä maksaa vahingonkorvausta asianosaiselle tai sivulliselle, jos valtion korvausvastuuta voidaan pitää selvänä tai korvauksen maksamista kohtuullisena. Jos valtiolta korvausta saanut olisi voinut hakea korvausta toiselta, valtiolla on oikeus vaatia maksamansa määrä viimeksi mainitulta. Kantelija voi esittää korvausvaatimuksensa asiassa Valtakunnanvoudinvirastolle (osoite Kauppiaskatu 1, PL 330, 20101 Turku). Lähetän tämän päätöksen myös Valtakunnanvoudinvirastolle tiedoksi.

4

TOIMENPITEET

Näin ollen asiassa ei ulosottoasian kirjaamisen, saatavan perinnän ja tilityksen osalta ollut menetelty ulosottokaaren 1 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla asianmukaisesti. Kiinnitän Länsi-Uudenmaan ulosottoviraston kihlakunnanvoudin huomiota hänen menettelynsä lainvastaisuuteen palautusvaatimusten esittämisessä. Saatan Helsingin ulosottoviraston tietoon käsitykseni, että ulosottoasioiden kirjauksessa tulee kiinnittää huomiota huolellisuuteen kirjaamisessa ja erityisesti täytäntöönpanon perusteen lainvoimaisuuden asianmukaiseen merkitsemiseen. Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätöksen ulosottoviraston tietoon.